

Opa's Onzichtbare Erfenis

Toen ik klein was, vertelde opa Gijsbert nooit verhalen. Niet over zijn jeugd, niet over zijn ouders en al helemaal niet over de oorlog. Hij was een man van stilte. Een man van schaduwen. Een man die naar de muur keek in plaats van naar het journaal, alsof hij daar méér waarheid in vond.

We woonden vroeger in hetzelfde huis, opa en ik. Als ik uit school kwam, zat hij in de serre met een boek dat hij nooit echt las, want zijn blik bleef altijd ergens hangen tussen de regels. Mijn moeder zei dat hij 'te veel had gezien'. Ik snapte het toen niet. Nu wel.

Pas na zijn dood vond ik de stem van mijn opa. In een oude schoenendoos, verstopt onder de vloerplanken van zijn slaapkamer, lagen vergeelde brieven, een dagboek, vergeelde krantenknipsels. En één zwart-wit foto. Drie jongens, lachend op een fiets met houten banden. Opa, met een petje scheef op zijn hoofd. En twee namen achterop: Isaac en Bram.

Het dagboek begon op 10 mei 1940. "De lucht trilt. De ramen trillen. Mijn borst trilt. Alles beweegt, maar niemand weet waar naartoe. We hoorden ze al om vier uur vannacht. Duitse vliegtuigen. De lucht boven Gorinchem is grijs van rook. Vader zegt dat we moeten schuilen, maar ik wil schrijven. Ik wil niet vergeten hoe het voelt als je weet dat alles op het punt staat te veranderen."

Opa was vijftien toen de oorlog begon. Hij schreef over de razzia's, over hoe de Joodse buurvrouw niet meer naar haar winkel kwam, over de stilte in de straten. En over Isaac en Bram, zijn beste vrienden sinds de lagere school. Drie jongens die droomden van reizen, van muziek maken, van avonturen

beleven. Tot het moment dat Isaac werd opgehaald. “Ze kwamen vroeg. Niet schreeuwend. Gewoon. In stilte. Zijn moeder gaf me nog een potje jam, alsof dat het laatste was wat ze nog kon geven. Alsof je met jam de wereld kunt redden.”

Ik las het hele dagboek in één adem uit. Alsof ik hem eindelijk hoorde praten. En ik voelde iets branden in mijn borst. Niet alleen verdriet, maar ook schaamte. Dat ik het niet eerder gevraagd had. Dat ik, als kind, zijn stilte gewoon had geaccepteerd. Maar het was de laatste pagina die me het meest raakte. “Ik heb niet omgekeken. Ik stond in de deuropening toen ze hem meenamen. En ik heb niet omgekeken. Bram wel. Die is later ondergedoken, maar hij kwam nooit meer terug. Ik heb geleefd. Ik heb gekozen voor de zon, voor ademen, voor elke dag die kwam. Maar soms droom ik nog van dat moment. En dan kijk ik om. Steeds opnieuw.”

Mijn opa had nooit verteld over Isaac of Bram. Hun namen waren verdwenen uit zijn dagelijkse leven, uit zijn woorden. Maar niet uit zijn geheugen. Ik begreep toen wat “omzien” werkelijk betekent. Omzien is niet vergeten. Niet wegstoppen. Niet ver-geven. Maar erkennen. Aanraken. Toegeven aan wat

je niet durfde te voelen. Voor mijn profielwerkstuk interviewde ik zijn jongere zus, tante Miep. Ze was toen nog springlevend en scherp. “Gijsbert heeft zich altijd schuldig gevoeld”, zei ze zacht. “Hij heeft zijn leven geleefd alsof hij het voor drie mensen moest doen. En misschien was dat ook zo.”

“Waarom vertelde hij het ons nooit?”

“Je hoeft iets niet hardop te zeggen om het te blijven dragen”, zei ze. “Soms is zwijgen ook een vorm van omzien.”

Nu, jaren later, loop ik vaak langs de plek waar ooit de fietsenwinkel van Isaacs vader stond. Er zit nu een hippe koffietent met veel glas en hout. Maar als ik mijn ogen sluit, zie ik drie jongens op een fiets. En als ik goed luister, hoor ik ze lachen. Ik heb de brieven en het dagboek geschonken aan het lokale archief, maar één bladzijde houd ik zelf. De bladzijde waarin opa schreef: “Ik wil niet vergeten.”

Want ook al leefde hij verder in stilte, hij is nooit gestopt met omzien. En nu is het aan mij.

Aan ons.

Hanna de Jong

Winnaar 16 t/m 19 jaar, Schoonrewoerd, Gomarus Scholengemeenschap